

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 972 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay – Doctor of Economic Sciences, Professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich – Doctor of Technical Sciences, Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Isakov Janabay Yakubbayevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Xalikov Suyun Ravshanovich – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at TSUA
Rustamov Ilhomiddin – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at Fergana State University
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Kamilova Iroda Xusniddinovna – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
G'afurov Doniyor Orifovich – Doctor of Philosophy (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at Alfraganus University
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at TSUE
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna – Senior Lecturer at TSUE
Babayeva Zuhra Yuldashevna – Independent Researcher at TSUE

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Innovatsion siyosatni amalga oshirish yo'nalishlari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari.....	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari.....	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi.....	41
Idrisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari.....	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili.....	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy.....	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности.....	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi.....	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems.....	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati.....	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budjetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida).....	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari.....	230
Mirzayev Kobil Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Innovasion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	
Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri.....	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	
SWOT-анализ использования социальных сетей в туристической индустрии узбекистана	279
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
Germaniya tajribasidan foydalanish orqali o'zbekistonda turizm sohasidagi kadrlar salohiyatini rivojlantirish masalalari	287
Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi, Ochilov Akram Odilovich	
Blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.....	291
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
Tijorat banklarini reytingini aniqlashda bankometr modelidan foydalanish yo'llari.....	294
Karabaev Nodir Abduhamidovich	
Значение business city как инфраструктурного объекта	303
Солиева Умида Алишер кизи	
The potential for the development of wage labor as a factor	308
Usmanov Ilkhom Achilovich	
Ways to improve the organizational and economic mechanism of business tourism in Uzbekistan.....	312
Musayeva Shoirazimovna, Usmanova Dilfuza Ilkhomovna	
Kichik biznes subyektlarining faoliyatini baholashning metodologik asoslari	318
Mavrolov Ravshan Ne'matjonovich	
Kichik korxonalarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanish.....	324
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Mamlakatimizda intensiv baliqchilikni rivojlantirishning dolzarb masalalari	328
Mamatqulov Nurbek O'razali o'g'li	
Уменьшение выбросов парниковых газов и переход к возобновляемым источникам энергии	331
Р.Т. Шомуродов, И.И. Бахадиров, Р.Т. Умаров, И.Ш. Жамолиддинова	
Ipoteka bozorida investision muhitni yaxshilash yo'llari.....	341
Abdullaev Muhammadsodiq Isroil o'g'li	
Muammoli kreditlar: yechimlari va istiqbollari.....	346
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarish va ta'sirini baholash uslubiyati.....	351
Muxitdinov Shuhrat Ziyavitdinovich	
Zamonaviy sharoitda PR (jamoatchilik bilan aloqalar)ning mazmuni va ahamiyati.....	356
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	361
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	

Rahbar kasbiy motivatsiyasini rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtirish	366
Shadiyev Sherzod Fayzullayevich	
Improvement of marketing communication strategies in chemical industry enterprises	375
Muminova Dildora Dilshadovna	
Mikromoliya tashkilotlarida islom moliyaviy instrumentlarini joriy etishni takomillashtirish	380
Axmedova O'g'ilshod Musurmonqul qizi	
Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflashning nazariy jihatlarini	384
Qodirova Nafisa Ilhomovna	
Importance-performance analysis as a useful tool for marketing audit processes of HEIs in Uzbekistan	388
Nurillo Umarxonov	
Тенденции энергетики будущего: шаги в новую фазу	396
Абдураимова Нигора Раджабовна	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari	405
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklar faoliyatini statistik tadqiq etish xususiyatlari	412
Kutliyev Dilshod Orifovich	
O'zbekistonda suv tanqisligining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishgata'siri	419
Maxmudov Nosir Maxmudovich, Alimova Guzal Alisherovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning kelajak istiqbollari	424
Egamberdiyev Humoyun	
Tarmoqni modernizatsiyalash sharoitida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va jadal rivojlantirish istiqbollari	428
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport qilishning holati hamda rivojlanish istiqbollari (namangan viloyati misolida)	433
Jo'raboieva Shohida Kamoliddin qizi	
Kichik korxonalarni rivojlantirishdagi muammolari va ularning yechimlari	439
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li, Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	422
Xaydarova Charos Nizomiddin qizi	
Namangan viloyati kichik biznes subyektlari faoliyatida real investitsiyalarning samaradorligini ekonometrik baholash	448
E.S.Jurayev	
Hududlarni iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalar ko'rsatkichi tahlili (Sirdaryo viloyati misolida)	454
Karimqulov Jasur Imomboyevich, Alimova Dilafruz Tohir qizi, Qurbonova Shahnoza Yuldashbayevna	
Fiskal avtomatik stabilizatorlarning iqtisodiyotga ta'siri	462
Madaminova Maftuna	
"Yoshlar daftari"ning yuritish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari	467
Turaeva Laylo Toshpulotovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga sarmoya kiritishning hozirgi holati va istiqbollari: barqaror rivojlanish sari	470
Malikov Nu'monjon Kamalovich	
Korxonalarda innovatsion funksiyalardan samarali foydalanish yo'llari	474
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li	
Davlat banklarining rivojlanish vektori – aholini tadbirkorlikka jalb qilish va mikroloiyhalarni moliyalashtirish (biznesni rivojlantirish banki misolida)	479
Radjabov Abdullaziz Atoevich	

Moliyaviy qarorlar qabul qilishda korporativ axborotlarning muhimligi	483
Radjabova Dildora Atoevna	
Bank sohasida "Risklarni boshqarish" tushunchasining nazariy asoslari va uning xizmatlar samaradorligiga ta'siri	486
Saidov Jasurbek Latipbaevich	
O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'ining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	498
Babajanov Davronbek Jumamuratovich	
Foydali qazilmalarning nazorat ishlarini tashkil etgan xolda soliq bazasini kengaytirish yo'llari	505
Abduraxmanov Karomat Erkinovich	
Ichki audit xizmatini tashkil etish va uning samaradorlikka ta'sirini baholash	511
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (mhxs)ga o'tish bosqichlari va uning tadrijiy rivojlanishi	516
Mirzaxidov Abdugafir Yuldashevich	
Korporativ ijtimoiy mas'uliyat va uning jamiyatga kirib kelishi	522
Raxmatov Ziyodullo Nosirovich, Odilov Ahmadjon Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda 2025-yil soliq-budjet siyosati konsepsiyasiga soliq ma'murchiligini takomillashtirishga oid taklif va tavsiyalar.....	526
Mukimov Botir Mirabzalovich	
Inson kapitaliga investisiyalarni jalb qilish ahamiyati	533
Sa'dullaev Oybek Turdiali o'g'li, Umrzoqov Jonibek Baxtiyor o'g'li	
Роль фискальной и монетарной политики в обеспечении макроэкономической стабильности узбекистана	536
Салахиддинова Муштарий Абдумуниновна	
Strategic framework for the advancement of student tourism development	540
Akhrova Nilufar Uktamovna	
Econometric modeling of calculation of gross domestic product and cost methods.....	546
Matkarimova Intizor Atabayevna	
Loyihalarni moliyalashtirishda bank investitsion faoliyatini takomillashtirish.....	552
Xolbozorov Muzrof Yusup o'g'li	
O'zbekistonda barqaror turizmning iqtisodiy o'sishga ta'siri	557
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi, Asadova Nigora Mehriddin qizi	
Korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashning nazariy asoslari	561
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Mintaqalar barqaror rivojlanishining iqtisodiy-ekologik jihatlari	567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Korporativ boshqaruv tizimini rivojlantirishga mo'ljallangan nazoratning yangi vazifalari	572
Toshpulatov Farrux Baxtiyorovich	
O'zbekistonda yashil moliyalash holati: Yashil obligatsiyalar chiqarish uchun imkoniyatlar va to'siqlar	579
Fayzieva Dilsuz Baxodirovna, Achilov Ozod Chorievich	
Fond bozori orqali investitsion faoliyatni moliyalashtirishni metodologik asoslari.....	585
Xalikov Ulug'bek Rustamovich	
Yashil iqtisodiyotning respublika ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlariga ta'siri.....	590
Muxammadiev Zarrux Umarovich	
Budjet tashkilotlarning xarajatlar smetalari va shtat jadvallarini tuzish hamda tasdiqlash	595
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	

Improving the funding of business operations for local enterprises in the Republic of Uzbekistan through the issuance of financial securities via the Tashkent Stock Exchange	601
Abduganiev Abdulaziz	
Korxonalarining innovatsion faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar va ularning ta'sir darajasini baholash usullari	606
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sporchilarning ijtimoiy-psixologik reabilitatsiyasi	611
Mirzalieva Surmaniso Alisher qizi	
Сущность, содержание и значение категории "цифровая экономика"	614
Бозорова Ирина Жуманазаровна	
Bank filiallari samaradorligini baholashning nazariy va uslubiy asoslari	617
Rajabov Behzod Mirshodovich	
Mini-futbol bo'yicha o'quv jarayoni va talabalar jamoasini tashkil etishning muammoli masalalari	625
Davranov.E.O	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari	629
Sherov Alisher Bakberganovich	
Gastronomik turizmni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	634
O.M.Ro'zibayev	
Investitsiyalarni jalb qilishda foyda solig'idan foydalanish	638
Zarif Oripovich Axrorov	
Yoshlar bandligini ta'minlashda ularning tadbirkorligini rivojlantirish uchun berilgan imtiyozlar ta'siri tahlili	644
Turaeva Laylo Toshpulotovna	
MHXS asosida buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotni tayyorlash bilan bog'liq muammolar	648
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Mintaqada mehmonxona xo'jaligida rentabellikni oshirish imkoniyatlari	653
Jasur Berdiyev	
Transport-logistika xizmatlari samardorligini aniqlashning xorij tajribasi va uni o'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	656
Nargiza Eshqobilova	
Turizm sohasida madaniy meros obyektlaridan foydalanishning nazariy, uslubiy va konseptual asoslari	661
Buxoro davlat universiteti	
Bank moliyaviy aktivlari – iqtisodiyotning tomiri sifatida	667
Mamarajabov Bobur Abduxakimovich	
Issiqlik energetikasi sanoati korxonalarida energiya manbalaridan foydalanishning xalqaro tajribalarini joriy etish yo'llari	671
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'llari	677
Baxramov Abdulaziz Baxtiyorovich	
Raqamlashtirish sharoitida aloqa xizmatlarining rivojlanish tendensiyasi	681
Allayorov Hamdam Iris o'g'li	
To'qimachilik mahsulotlarini xalqaro sifat standartlari asosida yevropa ittifoqiga eksport qilish imkoniyatlari	686
Raximova Moxigul Isroiljanovna	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirish mexanizmlari	691
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna	

Mintaqa sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi omillar tahlili	695
Zafar Mirzayev	
Kichik biznes subyektlarida elektron tijorat va internet marketing faoliyatini rivojlantirish masalalari.....	701
M.Yuzbayeva	
Banklarda valyuta operatsiyalari auditi.....	706
Ergasheva M., Ibragimov A.	
Korxona boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi: mazmuni, shakllantirish talablari va omillari.....	712
Ubaydullayev Lutfulla Xabibullayevich	
Oliy ta'limda davlat xaridlarini optimallashtirish: inson, jarayon va texnologiyaning ahamiyati.....	716
Turabov Sarvar Abdumalikovich	
Mamlakat hududlarida bozor muvozanatini ta'minlashda bank kreditining zarurligi va ahamiyati	720
Bo'ribayev Erkinjon Narbay o'g'li	
Анализ процесса совершенствования управленческих компетенций государственных гражданских служащих: вызовы, стратегические реформы и международный опыт.....	724
Сарвар Саидов Хайруллоевич	
O'zbekistonda migratsiya jarayonlarining xususiyatlari	731
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik (DXSH) loyihalari: umumiy nuqtai nazar va moliyalashtirishda risklarni taqsimlashning ahamiyati.....	735
Pulatov Dilshod Xakberdiyevich, Mamataliyev G'ayrat Chori o'g'li, Raimjanova Madina Asrorovna, Jumayeva Guljahon Xolmamat qizi	
Sug'urta sohasini raqamlashtirish bo'yicha xorijiy mamlakatlar sug'urta tizimi tajribasi.....	739
Lolashev Otabek Akmal o'g'li, Nomozova Qumri Isoevna	
Moliyaviy hisobotni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish: muammolar va yechimlar	744
Elmurodov Farhod Ismatilloevich, Elmurodov Jamshid Asatillayevich	
O'zbekiston iqtisodiy faoliyatida investitsiyalarning zarur darajasi va tuzilmasini ta'minlash ustuvorligi	748
Hakimov Azizjon Abdullayevich	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	753
Ergashev Samariddin Saidali o'g'li	
Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash: tahlil va yondashuvlar	757
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari va muammolari.....	761
Xoliqov Sarvar Xayitboevich	
Soliq-bojxona imtiyozlarining samaradorligini baholash tartibini joriy qilish masalalari.....	768
Usmonov Kaxramonjon Akbaralievich	
Взаимосвязь развития внешней торговли и зеленой экономики в Узбекистане	776
Номозали Хайдаров	
To'qimachilik sanoati korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyalarini takomillashtirish zaruriyati.....	780
Sarimsaqov Doniyor Xomidovich	
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida moliyaviy natijalar hisobi va auditi jarayonlari.....	792
Bekchanov Faxriddin Atabekovich	
Yashil Iqtisodiyotda Investitsiyalarning strategik roli va ularning barqaror rivojlanishga ta'siri.....	792
Anarkulov Azizjon Davlatkulovich	

Ziyorat turizmini rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ilmiy-metodologik asoslari	797
Qodirova Xolida Salimovna	
Yaqin yillarda soliq tizimida amalga oshirilgan islohotlar va ularning samaradorligi tahlili	801
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Kapital bozorini rivojlantirishda qimmatli qog'ozlar bozorining roli va ahamiyati	809
Ibodullayev Abror Axrorovich	
Mintaqada tarkibiy o'zgarishlarni iqtisodiy asoslari: xorij modeli.....	814
Egamberdiev Komron	
Barqaror turizmni samarali rivojlantirishda tabiiy va madaniy merosni muhofaza qilish va innovatsion vositalarning ilmiy asoslari	819
N.Sh. Mansurova	
Doimiy va o'zgaruvchan xarajatlarning mahsulot tannarxiga ta'sirini tahlili.....	827
Xamidova S.Y.	
Attraction of foreign investments and to find the best mechanism to allocate foreign investments to different types of field in uzbekistan	834
Pirmatova Farangiz Ma'rufjonovna	
Globalizatsiya va turizmga transmilliy korporatsiyalarning roli: xalqaro mehmonxona tarmoqlari va gats doirasidagi iqtisodiy ta'sirlar	840
Ahmadjon Taniev	
Ресурсосбережение как ключевой фактор для достижения устойчивого экономического роста в современном мире	846
Ибрагимов Захид Тахирович	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlik tarkibiy tuzilishini takomillashtirishda kichik biznes korxonalarining tarmoqlar bo'yicha ixtisoslashuvini kuchaytirish imkoniyatlari	852
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	
Yashil moliya tushunchasi, yashil moliyalashtirish dastaklari va usullari	859
Usmonov Shavkatjon Shukurovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarining kredit portfelini takomillashtirish yo'llari.....	863
Ibodullaeva Ma'rifat To'liqin qizi	
Aholini ro'yxatga olish jarayonida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi	868
Annazarova Barno Rustamovna	
Factors for ensuring the sustainable growth of human capital	873
Baxtiyorova Dildora	
Enhancing human development: public investments in human capital, poverty reduction, and social resilience in Uzbekistan	878
Muhammad Eid Balbaa	
SOCIAL MEDIA MARKETING: tarmoqlarda brend imijini yaratish va mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlash.....	884
Egamberdiyev Muzaffar	
Kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar	888
Aymurzaeva Gulnaz Puxarbaevna	
Основные школы экологии в современный период.....	893
Сейтова Лейли Пулатовна	
Mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilishni takomillashtirish	898
Djumanov Saitmurod Alibekovich	
O'zaro assimetrik pozitsiyalarni o'zgartirish sharoitida innovatsion qo'zg'alish texnikasini taktik qo'llash	903
A.T.Tangriyev	

Sanoat tarmog'ida investitsiya samaradorligini baholash usullari va ularni qo'llash mexanizmlari.....	908
Hojikulova Feruza Dona qizi	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholash va monitoringini tashkil etish.....	916
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna	
Tijorat banklari barqarorligi reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	925
N.Q. Xolov	
Geni o'zgartirilgan kartoshka navlarini kuz oyida ekish texnologiyasi va uning amaliy ahamiyati.....	930
Merganov Avazxon Turgunovich, Xamraeva Nafisa Tirkashevna	
Малый бизнес как фактор повышения уровня занятости и доходов населения региона	933
Умирзокова Мухаббат Исматжон кизи	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini oshirishda moliyaviy nazorat va iqtisodiy tahlil.....	937
Nasurova Kamolaxon Ravshanovna	
Mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarining zamonaviy holati: tahlil va muammolar.....	942
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
Sanoat korxonalarining resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etish orqali iqtisodiy samaradorligini oshirish	947
Azizov Abdulla Abdisalomovich	
O'zbekistonning turistik hududlarida avtobus va maxsus transport xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	953
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Budjet tizimiga jismoniy shaxslardan olinadigan soliq tushumlarini prognoz qilishni baholash modellari tahlili	958
Babayev Shavkat Bayramovich	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda ekonometrik modellashtirish xorij tajribasining ahamiyati.....	964
N.N.Ibragimov	
Hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosatining o'rni.....	968
Qobulov Xotamjon Abdukarimovich	

HUDUDLAR DAROMAD SALOHİYATINI OSHIRISHDA SOLIQ SIYOSATINING O'RNİ

Qobulov Xotamjon Abdukarimovich

iqtisod fanlari nomzodi, professor

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

E-mail: khqobulov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3113-2079

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosatining o'rnı, uning iqtisodiy rivojlanish jarayonlariga ta'siri va samaradorlik mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqotda hududlarning iqtisodiy holati, soliq imtiyozlari, investitsion faollik va mahalliy budjet daromadlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Shuningdek, hududlarni toifalarga ajratish orqali tabaqalashtirilgan soliq siyosati qo'llanilganda erishiladigan ijobiy natijalar, biznes faoliyatini kengaytirish omillari hamda ishlab chiqarish hajmining oshishi bilan soliq tushumlarining ko'payishi o'rtasidagi iqtisodiy mexanizmlar asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari hududlarda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va daromad bazasini kengaytirishga qaratilgan soliq siyosati takliflarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: hududlar, daromad salohiyati, soliq siyosati, tabaqalashtirilgan soliq yondashuvi, soliq imtiyozlari, investitsion faollik, mahalliy budjet, iqtisodiy o'sish, rag'batlantirish mexanizmlari, hududlarni toifalash.

Abstract: This article examines the role of tax policy in increasing the income potential of regions, its impact on economic development processes, and the mechanisms that enhance policy effectiveness. The study analyzes the interrelation between regional economic conditions, tax incentives, investment activity, and local budget incomes. Particular attention is given to the outcomes achieved through differentiated tax policy based on regional categorization, the factors stimulating business expansion, and the economic mechanisms that connect increased production volumes with higher tax incomes. The findings contribute to the development of policy recommendations aimed at ensuring sustainable economic growth and expanding the income base of regions through effective tax policy measures.

Key words: regions, income potential, tax policy, differentiated tax approach, tax incentives, investment activity, local budget, economic growth, stimulating mechanisms, regional categorization.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль налоговой политики в повышении доходного потенциала регионов, её влияние на процессы экономического развития и механизмы повышения эффективности. В исследовании анализируется взаимосвязь между экономическим состоянием регионов, налоговыми льготами, инвестиционной активностью и доходами местных бюджетов. Особое внимание уделено результатам, достигаемым при применении дифференцированной налоговой политики через категоризацию регионов, факторам расширения предпринимательской деятельности и экономическим механизмам увеличения налоговых поступлений за счёт роста производственных объёмов. Полученные выводы служат основой для разработки предложений, направленных на обеспечение устойчивого экономического роста и расширение доходной базы регионов посредством эффективной налоговой политики.

Ключевые слова: регионы, доходный потенциал, налоговая политика, дифференцированный налоговый подход, налоговые льготы, инвестиционная активность, местный бюджет, экономический рост, стимулирующие механизмы, категоризация регионов.

KIRISH

Mamlakatimizda hududiy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, hududlarning ichki imkoniyatlarini to'liq safarbar etish hamda ularning daromad bazasini mustahkamlash "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasining ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilangan [1]. Bugungi kunda global

iqtisodiy beqarorlik, pandemiyadan so'ng tiklanish jarayonlari, logistika va ta'minot zanjirlaridagi o'zgarishlar hududlar daromad salohiyatini oshirish masalasini yanada dolzarb qilib qo'ymoqda. Chunki hududlarning iqtisodiy mustaqilligi va moliyaviy barqarorligi mamlakatning umumiy iqtisodiy xavfsizligi, barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir.

O'zbekistonning hududiy rivojlanish konsepsiyasida soliq siyosati alohida strategik yo'nalish sifatida qaralib, mahalliy iqtisodiyotning faolligini oshirish, tadbirkorlikni kengaytirish va investitsion oqimlarni jalb etishning muhim vositasi sifatida e'tirof etiladi. Ayniqsa, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, kam rivojlangan hududlarni qo'llab-quvvatlash va ularning daromad salohiyatini oshirishga qaratilgan differensial soliq yondashuvi zamonaviy fiskal mexanizmlarning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Shu ma'noda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrdagi "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–287-son Farmoni [2] mamlakat fiskal siyosatida tub burilish yasadi. Farmon asosida hududlar iqtisodiy ko'rsatkichlar, infratuzilma holati, aholi bandligi va ishlab chiqarish salohiyatiga qarab toifalarga ajratildi. Kam rivojlangan 4–5 toifali hududlarda soliq stavkalari pasaytirildi, tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha imtiyozlar berildi va investitsion faollikni oshirishga qaratilgan rag'batlantiruvchi paketlar joriy etildi. Mazkur yondashuv hududlarda iqtisodiy faollikni tezlashtirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish va natijada mahalliy budjet daromadlarini ko'paytirishni maqsad qilgan.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi sharoitda hududlarning daromad salohiyati ularning imkoniyatlaridan foydalanish darajasi, soliq siyosatining moslashuvchanligi, iqtisodiy faoliyat uchun yaratilgan sharoitlar va investitsiya oqimlari bilan bevosita bog'liq. Tabaqalashtirilgan soliq siyosatining amaliyotga tatbiq etilishi hududiy rivojlanishning yangi mexanizmlarini shakllantirib, soliq imtiyozlarining real iqtisodiy natijalarga ta'sirini chuqur ilmiy tahlil qilish zaruratini yuzaga chiqarmoqda. Aynan shuning uchun hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosatining o'rni, uning samaradorligi va natijadorligi bo'yicha ilmiy asoslangan izlanishlar hozirgi davrda nihoyatda ahamiyatlidir.

Mazkur tadqiqot hududlardagi iqtisodiy faollikni oshirishga qaratilgan soliq mexanizmlarining amaliy ta'sirini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda soliq siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishga qaratilgan bo'lib, natijalar hududiy rivojlanish strategiyalarini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududlar daromad salohiyatini oshirish va soliq siyosatining iqtisodiy o'sishga ta'siri masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan chuqur tadqiq etilgan. Xususan, iqtisodiy hududlar rivojlanishi va fiskal siyosat o'zaro bog'liq jarayon ekanligi klassik iqtisodchilar tomonidan ham qayd etilgan. Masalan, Ch. Tieboutning "mahalliy budjetlar raqobati" nazariyasi hududiy fiskal siyosatning iqtisodiy faollik va aholi farovonligiga bevosita ta'sirini asoslab bergan [3].

Hududlarda soliq imtiyozlarining investitsion muhitga ta'siri bo'yicha ko'plab xalqaro tadqiqotlar mavjud. Xususan, J. E. Stiglitz soliq rag'batlari investitsiya oqimlarini oshirishning samarali vositasi bo'lishi mumkinligini, ammo ularning iqtisodiy samaradorligi aniq maqsadli va hududiy sharoitga mos bo'lgandagina yuqori bo'lishini ta'kidlaydi [4]. O'zbekiston sharoitida ham hududlar bo'yicha tabaqalashtirilgan soliq yondashuvi aynan mana shu tamoyillarga asoslanadi.

Fiskal nomarkazlashuv va mahalliy soliq siyosatining daromad salohiyatiga ta'siri bo'yicha R. Bahl va J. Martinez-Vazquezning fundamental ishlari muhim ahamiyatga ega [5]. Ularning tadqiqotlari mahalliy hokimiyatlarga soliq siyosatini qisman mustaqil yuritish huquqini berish hududlardagi daromadlar o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini namoyon etgan. Bu xulosa O'zbekistonda amalga oshirilayotgan hududlar moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish siyosati bilan ham uyg'unlik kasb etadi.

Soliq imtiyozlarining iqtisodiy samaradorligini baholash bo'yicha OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham diqqatga sazovor. "Tax Incentives for Investment" nomli hisobotda soliq imtiyozlari o'z-o'zidan iqtisodiy o'sishni ta'minlamasligi, ammo ular hududlar bo'yicha to'g'ri nishonlanganda katta natija berishi qayd etilgan [6]. Bu yondashuv PF–287-son Farmonida hududlarni toifalarga ajratish orqali soliq imtiyozlarini aniq segmentlarga yo'naltirish tamoyillari bilan mos keladi.

O'zbekiston olimlari tomonidan ham hududlarning daromad salohiyati va soliq siyosatining o'rni yuzasidan bir qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Masalan, A. Vahobov va Sh. Yuldashev soliq siyosatining biznes muhitini yaxshilashdagi roli, xususan soliq yukini kamaytirish tadbirkorlik faolligini rag'batlantirishi haqida xulosalar beradi [7]. Shuningdek, O. Qo'roqov va boshqalar hududiy iqtisodiy rivojlanishda soliq imtiyozlarining differensial qo'llanilishi mahalliy budjetga tushumlar va investitsion oqimlarga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ilmiy asoslab bergan [8].

BMT Taraqqiyot Dasturining (UNDP) Markaziy Osiyo bo'yicha hisobotlarida esa hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishda moliyaviy va soliq rag'batlarining o'zni alohida ko'rsatib o'tilgan. Hisobotda mahalliy darajadagi soliq siyosatini moslashuvchan qilish iqtisodiy o'sish nuqtayi nazaridan muhim ekani ta'kidlangan [9].

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar hududlarni rivojlantirishda tabaqalashtirilgan soliq yondashuvi global amaliyotda keng qo'llanilishini va uning samaradorligi ko'plab empirik tadqiqotlar bilan tasdiqlanganini ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-287-son Farmoni asosida amalga oshirayotgan siyosati aynan mana shu xalqaro tajribaga tayangan holda hududlarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgani bilan dolzarbdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosatining o'rnini aniqlash uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Metodologiya iqtisodiy-statistik tahlil, huquqiy-normativ tahlil, taqqoslama yondashuv va empirik modellashtirish elementlarini o'z ichiga oladi. Avvalo, O'zbekistonning hududiy rivojlanish siyosati, soliq tizimi va hududlarni toifalarga ajratish mexanizmini belgilovchi normativ-huquqiy hujjatlar, jumladan, PF-287-son Farmon mazmuni asos sifatida o'rganildi.

Tadqiqot jarayonida respublika hududlarining soliq tushumlari, ishlab chiqarish hajmi, investitsiyalar oqimi va tadbirkorlik faolligi bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar tizimli ravishda tahlil qilindi. Bunda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ochiq ma'lumotlar bazasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hisobotlari hamda Soliq qo'mitasi statistik nashrlaridan foydalanildi. Mazkur ma'lumotlar dinamik qatorlarda o'rganilib, hududlar o'rtasidagi farqlar va ularning soliq siyosatiga sezgirligi aniqlashtirildi.

Tadqiqotda taqqoslama tahlil usuli ham keng qo'llanildi. Xususan, soliq imtiyozlari berilgan toifadagi (4–5-zona) hududlar va nisbatan rivojlangan toifalardagi hududlar o'rtasida iqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zgarishi solishtirildi. Bu yondashuv hududiy soliq siyosatining differensial ta'sirini empirik asosda aniqlashga imkon berdi.

Shuningdek, soliq siyosati va hududiy iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil usulidan foydalanildi. Mahalliy budjet daromadlari, soliq imtiyozlari hajmi, investitsiya oqimi va ishlab chiqarish o'sishi ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar hisoblab chiqildi. Bu yondashuv soliq rag'batlarining hududiy iqtisodiy faollikka real ta'sirini aniqlashga xizmat qildi.

Sifatli tahlili doirasida xalqaro tajriba ham ko'rib chiqildi. OECD, UNDP va Jahon banki kabi tashkilotlarning soliq imtiyozlari samaradorligi haqidagi hisobotlari asosida O'zbekiston tajribasi xalqaro amaliyot bilan taqqoslandi. Bu esa soliq siyosati modellarining mosligini baholash va zaruriyat tug'ilganda ilmiy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos yaratdi.

Natijada tadqiqotda miqdoriy va sifatli yondashuvlarning uyg'un qo'llanishi hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosati mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligini kompleks baholash imkonini berdi. Ushbu metodologiya nafaqat mavjud vaziyatni tahlil qilish, balki soliq siyosatini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hududlar daromad salohiyatini oshirishga qaratilgan soliq siyosatining amaliy samaralarini baholashda, eng avvalo, tashkiliy-huquqiy mexanizmlar qanchalik real natija berayotganini aniqlash muhimdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-287-son Farmoni asosida hududlarni toifalarga ajratish tizimi joriy etilgach, 4–5-zonalarda soliq imtiyozlari berilishi natijasida ishlab chiqarish hajmining o'sishi, mahalliy budjet daromadlarining ko'payishi, investitsion faollikning oshishi kutilgan. Ushbu o'zgarishlar miqdoriy ko'rsatkichlar orqali kuzatilsa, soliq siyosatining hududlar uchun qanday ta'sir kuchiga ega ekanligini baholash osonlashadi.

Mazkur tadqiqotda 2022–2024-yillar uchun taqdim etilgan rasmiy ma'lumotlar tahlil qilindi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, soliq imtiyozlari natijasida 4–5-zonalarda tadbirkorlik subyektlari ixtiyorida qolayotgan mablag'lar keskin oshgan, bu esa ishlab chiqarish faolligining kuchayishiga bevosita xizmat qilgan.

1-jadval. Hududlarni toifalash va soliq imtiyozlari orqali mahalliy budjet daromadlarini oshirishga doir ko'rsatkichlar¹

T/r	Ko'rsatkichlar	2022 y.	2023 y.	2024 y. (reja)	2025 y. (prognoz)
1	Yangi toifadagi 4-zona hududlari soni, ta	–	40	40	40
2	Yangi toifadagi 5-zona hududlari soni, ta	–	20	20	20
3	4-zona hududlari uchun soliq imtiyozlari hisobiga soliq to'lovchilar ixtiyorida qolgan mablag'lar, mlrd so'm	–	0,0	15 895,7	17 084,9
4	5-zona hududlari uchun soliq imtiyozlari hisobiga soliq to'lovchilar ixtiyorida qolgan mablag'lar, mlrd so'm	–	0,0	189 278,1	201 476,6
5	4–5-zonalardagi YAIM ishlab chiqarish hajmining yillik o'sishi, foizda	–	3,0	4,2	4,5
6	4–5-zonalarda mahalliy budjet daromadlari hajmi yillik o'sishi, foizda	–	7,0	9,4	12,0

Hududlarni toifalarga ajratish va ularga tabaqalashtirilgan soliq imtiyozlarini qo'llash mexanizmi joriy etilgach, 2023–2024-yillar davomida ushbu choralar iqtisodiy ko'rsatkichlarda sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuzaga kelishiga xizmat qildi. Avvalo, 4–5-zona hududlarining shakllantirilishi hududlar kesimida iqtisodiy faollikning qayta taqsimlanishiga, soliq yuki yengillashtirilgan hududlarda yangi iqtisodiy imkoniyatlar yuzaga chiqishiga zamin yaratdi. 2023-yil yakunlari bo'yicha mazkur zonalar sonining barqarorlashgani va 2024-yilda o'zgarmagan holda qolganini ko'rish mumkin. Bu esa toifalash tizimi qisqa muddatda o'z o'rnini topganini va hududlar bilan ishlashda aniq mezonlar shakllanganini bildiradi.

Soliq imtiyozlari mexanizmining eng muhim iqtisodiy natijasi tadbirkorlar ixtiyorida qolayotgan mablag'lar hajmining keskin oshganidir. 2023-yilda 4–5-zonalarda imtiyoz miqdori deyarli nol darajada bo'lgan bo'lsa, 2024-yilga kelib vaziyat tubdan o'zgargan: 4-zonada qoldirilgan mablag'lar 15,9 trillion so'mni, 5-zonada esa qariyb 189 trillion so'mni tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkichlarning 2024-yil prognoz qiymatlari yanada oshishi kutilayotgani soliq siyosatining hududlar kesimida faol investitsion rag'batlantirish vositasiga aylanganini ko'rsatadi. Ma'lumotlar shuni anglatadiki, soliq yuki kamaytirilgan hududlarda tadbirkorlik subyektlari aylanmadan ajralib qoladigan mablag'larni investitsiyaga yo'naltira boshlagan, bu esa iqtisodiy o'sish jarayonini tezlashtirgan.

YAIM o'sish sur'atlari ham ushbu jarayonning bevosita natijasi sifatida qayd etildi. 2023-yilda 4–5-zonalarda ishlab chiqarish hajmi o'sishi 3 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yil uchun belgilangan reja bu ko'rsatkichning 4,2 foizga oshishini ko'rsatmoqda. Prognozga ko'ra o'sish sur'atlari 4,5 foizga yetishi kutilmoqda. Bu dinamika soliq imtiyozlari bilan ta'minlangan iqtisodiy faollikning tobora kuchayib borayotganidan dalolat beradi. Mazkur o'sish, avvalo, yangi ishlab chiqarish quvvatlarining ishga tushirilishi, mavjud korxonalarning faoliyatini kengaytirishi va tashqi hamda ichki investitsiya oqimining ortishi bilan bog'liq omillar natijasidir.

Mahalliy budjet daromadlari o'sishi esa soliq siyosatining eng muhim pirovard natijasi hisoblanadi. 2023-yilda ushbu hududlarda mahalliy budjet daromadlarining 7 foizga o'sishi qayd etilgan bo'lsa, 2024-yil uchun bu ko'rsatkichning 9,4 foizga yetishi rejalashtirilgan. Prognoz ma'lumotlariga ko'ra esa 2025-yilda o'sish sur'ati 12 foizga yetadi. Bu holat soliq imtiyozlari berilgan hududlarda fiskal barqarorlikning zaiflashmasdan, aksincha kuchayganini bildiradi. Ya'ni soliq yengilliklari qisqa muddatda budjet tushumlarini kamaytiruvchi emas, balki ishlab chiqarish faolligini oshirish orqali umumiy tushumlarni ko'paytiruvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur natijalarni ommilliy tahlil nuqtayi nazaridan baholaganda, o'sishni belgilovchi asosiy omillar quyidagicha shakllanadi:

1. Soliq yukining pasayishi — tadbirkorlar ixtiyorida ko'proq mablag' qolishiga va investitsiya imkoniyatlarining kengayishiga olib kelmoqda.
2. Soliq imtiyozlarining nishonli qo'llanishi — aynan iqtisodiy faol hududlar emas, balki kam rivojlangan hududlarni tanlash hududlar o'rtasidagi tafovutni kamaytirish jarayonini tezlashtirmoqda.
3. Investitsiya faolligining oshishi — qoldirilgan mablag'larning ko'pchilik qismi modernizatsiya, ishlab chiqarishni kengaytirish va yangi ish o'rinlari yaratishga yo'naltirilmoqda.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF- 287-son Farmoni va Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

4. Iqtisodiy o'sishning tezlashuvi — ishlab chiqarish hajmlarining o'sishi mahalliy iqtisodiyotda multiplikativ ta'sir ko'rsatib, xizmatlar sektori, transport, savdo va boshqa yo'nalishlar rivojlanishini rag'batlantirmoqda.

5. Budget tushumlarining oshishi — iqtisodiy faollikning kuchayishi soliq bazasini kengaytirib, imtiyozlarga qaramasdan, umumiy tushumlarning ko'payishiga olib kelmoqda.

Yuqoridagi omillarni umumlashtirgan holda aytish mumkinki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF- 287-son Farmoni orqali joriy etilgan soliq siyosati mexanizmlari hududlarning iqtisodiy salohiyatini faollashtiruvchi kuchli omilga aylangan. Soliq imtiyozlari qisqa muddatli fiskal yo'qotishlar emas, balki o'rta va uzoq muddatda iqtisodiy o'sish orqali budget daromadlarining kengayishiga xizmat qiluvchi strategik vosita ekanini amaliy natijalar yaqqol isbotlamoqda.

Yuqorida keltirilgan tahlil natijalari ko'rsatadiki, hududlarni toifalarga ajratish va ularga soliq imtiyozlari berish mexanizmi iqtisodiy jarayonlarni faollashtiruvchi muhim strategik vosita sifatida shakllandi. Imtiyozlar orqali tadbirkorlar ixtiyorida qolgan mablag'larning keskin oshishi investitsiya faolligini kuchaytirib, ishlab chiqarish hajmlarining o'sishiga, multiplikativ ta'sir orqali esa mahalliy budget tushumlarining ko'payishiga olib kelmoqda. Bu esa soliq siyosati iqtisodiy rivojlanishning faqat fiskal emas, balki hududiy tengsizliklarni kamaytirishga xizmat qiluvchi kompleks instrumentga aylanganini anglatadi. Olingan natijalar, shuningdek, PF-287-son Farmonning hududlar iqtisodiyotini jonlantirishdagi amaliy samarasini tasdiqlab, soliq siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish uchun mustahkam asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqotda hududlar daromad salohiyatini oshirishda soliq siyosatining o'rni chuqur tahlil qilindi va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-287-son Farmoni asosida joriy etilgan hududlarni toifalash tizimi iqtisodiy faollikni jonlantirishga xizmat qilayotganini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlar soliq imtiyozlari tadbirkorlar ixtiyorida qo'shimcha mablag' qoldirib, ishlab chiqarish hajmlarining kengayishiga, investitsiya oqimlarining ortishiga va natijada mahalliy budget tushumlarining ko'payishiga sabab bo'layotganini tasdiqlaydi. Hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni yumshatish esa nafaqat fiskal yondashuvning, balki strategik boshqaruvning ham muhim natijasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqotdan kelib chiqadigan quyidagi xulosalar hududiy iqtisodiy siyosatni yanada takomillashtirish uchun ilmiy asos yaratadi.

1. Hududlarni toifalarga ajratish tizimi o'z samarasini bera boshlagan. 4–5-zona hududlarida iqtisodiy faollikning oshishi hududlarni toifalash tizimi amaliyotga moslashganini va hududlar bilan ishlashda aniq mezonlar shakllanganini ko'rsatdi.

2. Soliq imtiyozlari iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi muhim omilga aylangan. Tadbirkorlar ixtiyorida qolgan mablag'lar 2024-yilda keskin oshgan bo'lib, bu mablag'larning modernizatsiya va kengaytirish loyihalariga yo'naltirilishi YAIM o'sish sur'atlarining oshishiga sabab bo'ldi.

3. Investitsion faollikning kuchayishi soliq siyosatining bevosita natijasi sifatida shakllangan. Imtiyozlarga ega hududlarda investitsiya oqimlari yuqori bo'lib, soliq yengilliklari iqtisodiy muhitning jozibadorligini kuchaytirgan.

4. Mahalliy budget tushumlarining o'sishi fiskal barqarorlikning mustahkamlanayotganini anglatadi. Soliq imtiyozlarga qaramay, iqtisodiy faollikning oshishi budgetga kelib tushadigan umumiy tushumlarning ortishiga olib kelmoqda.

5. Hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish jarayoni tezlashgan. 5-zona hududlarida berilgan yuqori imtiyozlar iqtisodiy tiklanishning tezroq borishiga imkon yaratdi va bu hududlar iqtisodiy rivojlanishda ilgari sezilarli orqada bo'lgan segment sifatida o'sish sur'atlarini kuchaytirdi.

6. Tabagalashtirilgan soliq siyosati barqaror iqtisodiy boshqaruvning ajralmas qismiga aylangan. Soliq imtiyozlari qisqa muddatli fiskal yo'qotish emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy foyda keltiruvchi strategik vosita sifatida o'zini oqlamoqda.

7. Tahlil natijalari soliq siyosatini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish zaruriyatini ko'rsatadi. Xususan, soliq imtiyozlarining samaradorligini monitoring qilish, ularning maqsadli qo'llanilishini ta'minlash va hududlar o'rtasidagi muvozanatni yanada mustahkamlash vazifalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda hududlarni iqtisodiy rivojlantirishda soliq siyosati kuchli rag'batlantiruvchi omil sifatida shakllanmoqda. PF-287-son Farmon doirasida joriy etilgan mexanizmlar iqtisodiy faollikni oshirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va mahalliy budget daromadlari bazasini mustahkamlash orqali hududiy rivojlanishning yangi bosqichiga yo'l ochdi. Tadqiqot natijalari soliq siyosatini ilmiy asosda takomillashtirish, hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirish va strategik boshqaruv samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladigan muhim ilmiy-amaliy xulosalarni shakllantirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 08.08.2025-y., 06/25/126/0704-son
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-287-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 20.01.2025-y., 06/25/7/0051-son
3. Tiebout, C. M. "A Pure Theory of Local Expenditures." Journal of Political Economy, 1956.
4. Stiglitz, J. E. Economics of the Public Sector. New York: W.W. Norton, 2015.
5. Bahl, R., & Martinez-Vazquez, J. "Fiscal Decentralization and Economic Growth." International Studies Program, Georgia State University, 2006.
6. OECD. Tax Incentives for Investment: A Global Perspective. OECD Publishing, 2020.
7. Vahobov, A., Yuldashev, Sh. Soliq siyosati va iqtisodiy rivojlanish. T.: Iqtisodiyot, 2019.
8. Qo'roqov, O. "Hududiy rivojlanishda soliq imtiyozlarining samaradorligi." Iqtisodiyot va Ta'lim jurnali, 2021.
9. UNDP. Human Development Report for Central Asia, 2022.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

